

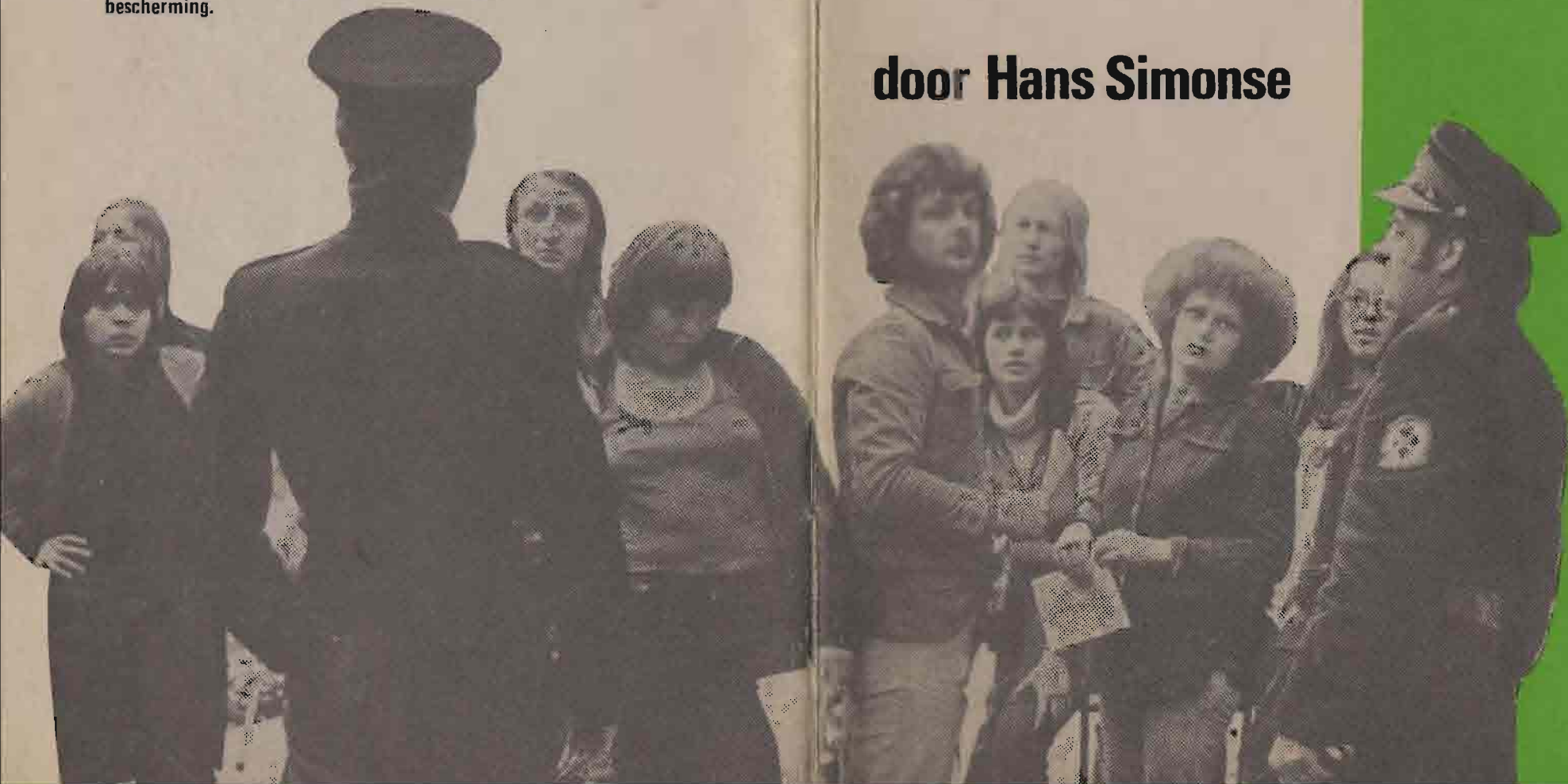
Heel wat jongeren in Nederland hebben te kampen met problemen. Een klein gedeelte van deze jongeren (iets meer dan 9000) verblijft in één van de 172 door het ministerie van Justitie gesubsidiëerde kindertehuizen. Tehuisbewoners worden in normale vrijheden belemmerd en beknot. De situatie is zó slecht, dat verblijf in een tehuis het welzijn van deze jongeren vaker schaadt dan baat.

Sinds mei 1971 hebben tehuisbewoners hun eigen vakbondsachtige organisatie: de Belangenvereniging Minderjarigen (BM). Zij wil tehuisbewoners organiseren op hun gemeenschappelijke belangen om zodoende iets te veranderen aan de rechteloze positie waarin ze verkeren.

Freelance journalist Hans Simonse, zelf ooit tehuisbewoner en jarenlang actief in de BM, geeft in deze brochure een voor hem uit de BM-praktijk voortvloeiende theoretische visie op het functioneren van de kindbescherming.

de visie van de Belangenvereniging Minderjarigen op de kindbescherming

door Hans Simonse

**de
Belangenvereniging
Minderjarigen
een „vakbond“
voor jongeren in
kinderbeschermings
tehuizen**

**de visie van
de BM op de
kinderbescherming**

door Hans Simonse

UITGEVERIJ ORDEMAN/ROTTERDAM

oktober 1981

Voor meer informatie over de BM kan men zich wenden tot:
Belangenvereniging Minderjarigen,
Oudegracht 247 (aan de werf),
3511 NL Utrecht.
Telefoon: 030 - 31 87 52

Door een steunprijs van minimaal f 25,— over te maken op
gironummer 2274838 t.n.v. stichting B.M. krant te Utrecht,
ontvangt u de zeswekelijkse B.M. krant een jaar lang.

Foto omslag en pag. 30: Hans van den Boogaard
Lay-out: Erik Brouwer
Druk: Technoprint BV, Rotterdam
Prijs f 4,50
© Hans Simonse, Leersum 1981

Deze brochure kan ook besteld worden door het storten van
f 5,50 (inklusief porto) op giro 1705582 ten name van Uitgeverij
Ordeman te Rotterdam, o.v.v. "pamfletten-reeks 2".

ISBN 90 6330 086 7

BM: EEN VAKBOND VOOR JONGEREN IN KINDERTEHUIZEN

Heel wat jongeren in Nederland hebben te kampen met problemen. Een klein gedeelte van deze jongeren (iets meer dan 9000) zit, om deze op zich niet bijzondere reden, in een zeer bijzondere situatie. Zij verblijven in één van de 172 door het ministerie van Justitie gesubsidieerde kindertehuizen.

Jongeren die in een (kinder)tehuis wonen, verblijven daar meestal tegen hun wil. De oorzaken liggen vrijwel altijd buiten hun schuld; er waren problemen thuis of op school, hun ouders zaten in moeilijkheden of zijn gescheiden en niet meer in staat de kinderen op te voeden. Soms zijn er helemaal geen ouders meer.

Tehuisbewoners worden, alsof een verblijf in een tehuis op zich al niet vervelend genoeg is, onnodig in allerlei normale vrijheden belemmerd en beknot. Met de rechtspositie van deze ruim 9000 jongeren is het slecht gesteld. Zo slecht zelfs dat een verblijf in een tehuis het welzijn van deze jongeren vaker schaadt dan baat.

Tehuisbewoners als 'gewone' jongeren.

Sinds mei 1971 hebben tehuisbewoners hun eigen vakbondsachtige organisatie: de Belangenvereniging Minderjarigen, de BM. De positie van de BM in de 172 partikuliere tehuizen, is het beste te vergelijken met de plaats die de VVDM in het leger inneemt. De BM telt zo'n 2000 regelmatig actieve leden. Als vakbondsachtige vereniging wil zij tehuisbewoners organiseren op hun gemeenschappelijke belangen om zodoende iets te veranderen aan de rechteloze positie waarin zij verkeren.

Dat is belangrijk, want naast het feit dat tehuisbewoners in een tehuis wonen, werken of studeren en er hun vrije tijd doorbrengen, blijven het natuurlijk wel 'gewone jongeren'. En daar wringt hem nou net de schoen, want dit laatste blijkt in de praktijk namelijk helemaal niet zo vanzelfsprekend te zijn. Maar al te vaak zie je dat bewoners van tehuizen op grond van hun positie als 'objekt' (objekt van hulpverlening) hun normale rechtspositie als 'subjekt' (als 'gewone' jongere of

aanzien van de tehuizen beschikt. Echter een absolute voorwaarde voor het goed funktionieren van zowel een bewonersraad als een klachtrechtregeling is het nauwkeurig omschrijven en wettelijk vastleggen van rechten voor tehuusbewoners in een rechtspositieregeling.

Dit is van zeer groot belang. Wanneer niet is vastgelegd welke bevoegdheden een bewonersraad heeft en aan de hand van welke criteria klachten van bewoners beoordeeld worden, blijft het effect van deze beide instrumenten afhankelijk van de willekeur en goede bedoelingen van tehuisdirekties en klachtenkommissies. Momenteel zie je dan ook dat bewonersraden, indien überhaupt aanwezig, goed funktionieren in goede tehuizen en slecht funktionieren in slechte tehuizen. Een slecht funktionerende bewonersraad krijgt onherroepelijk het effect van 'repressieve tolerantie' (meegaandheid teneinde het verzet te ontcrachten). Ondanks dat de BM nu tien jaar actief bezig is met het verwezenlijken van deze zaken, voltrekken de veranderingen zich maar uiterst langzaam. De kinderbescherming lijkt meer op een systeem van georganiseerd wantrouwen ten aanzien van de bewoners, dan op vooruitstrevende hulpverlening!

Erkenning

De BM heeft elf afdelingen, verspreid over heel Nederland. Tehuisbewoners, ex-tehuusbewoners en een aantal vrijwilligers binden daar de strijd aan tegen de wantoestanden die in veel tehuizen nog steeds heersen. De 172 tehuizen, die door partikuliere organisaties beheerd worden, zijn verenigd in het Werkverband Integratie Jeugdwelzijnswerk Nederland, het W.I.J.N..

In februari 1980 ging deze koepelorganisatie ertoe over de BM te erkennen als 'vakbond' voor tehuusbewoners. Aan die erkenning werd inhoud gegeven door de BM een aantal rechten toe te kennen, waaronder het recht op toegang tot de tehuizen, het recht op informatie over al die zaken die de belangen van bewoners aangaan of in gevaar kunnen brengen. Bovendien kregen tehuusbewoners het recht om actief lid worden van de BM, zonder nog langer gevaar te lopen voor deze activiteiten bestraft te worden. Hiermee kregen bewoners het recht zich te beklagen bij de BM over de situatie in hun tehuis. De BM kreeg een aantal faciliteiten om samen met bewoners iets aan die

klachten te doen. Het betreft hier echter een adhesie-overeenkomst, met andere woorden het WIJN als organisatie staat achter deze overeenkomst met de BM, maar zijn leden moeten afzonderlijk toetreden tot de overeenkomst. Tot nu toe zijn slechts 35 tehuizen tot deze vorm van erkenning overgegaan, een veelzeggend klein aantal.

Koude sanering en bezuinigingen

De BM is niet alleen op tehuishivo actief. Zo werd vanaf de oprichting actie gevoerd tegen de zogenaamde 'koude sanering'. Het afnemende aantal geboortes had tot gevolg dat er ook veel minder kinderen in tehuizen geplaatst werden.

Ook de vele kritiek op tehuizen ondermeer vanuit de BM, had een terughoudend plaatsingsbeleid van de plaatsende instellingen tot gevolg. De tehuisplaatsing werd minder populair. Dit blijkt uit het feit dat het aantal uithuisplaatsingen sterker gedaald is dan evenredig zou zijn aan de terugloop van het aantal geboortes. Om deze redenen kon er een aantal tehuizen worden gesloten. Op zich een verheugende zaak ware het niet dat ook de manier waarop er gesaneerd wordt van belang is. De overheid saneerde de kinderbescherming op zuiver economiese

Blokkade van het WIJN-buro in Amsterdam (maart 1979)

Aktie van de BM voor het ministerie van Justitie tegen de geheime sluiting van tien kindertehuizen.

gronden, de kwaliteit van tehuizen werd niet in het saneringsbeleid betrokken.

Zo moesten tehuizen met 10 procent onderbezetting zich melden bij het ministerie; ze kwamen dan op de nominatie om gesloten te worden. Een groot tehuis met bijvoorbeeld 100 bewoners zat pas bij 10 onbeslagen bedden aan deze dead-line. Een klein tehuis met een capaciteit van bijvoorbeeld maar 10 bewoners daarentegen zat bij één onbeslagen bed al in de problemen. Gevolg: kleinere tehuizen werden steeds meer gesloten en de grotere tehuizen werden steeds groter en onpersoonlijker.

Het onpersoonlijke karakter van deze grootschalige tehuizen was één van de oorzaken van het steeds moeilijker hanteerbare gedrag van bewoners. Er moest geprofessionaliseerd worden. Deze professionalisatie bestaat vooral uit het aanstellen van specialisten zoals psychiaters, psychologen, orthopedagogen, enzovoorts. Veel minder kiest men ervoor om de werkers die direct met de jongeren werken beter op hun taak toe te rusten. Integendeel, door het steeds meer aanstellen van specialisten wordt de groepsleiding steeds meer tot verzorger gereduceerd. Deze vorm van professionalisatie in de kinderbescherming, loopt aan de ene kant parallel met de ontwikkelingen in de samen-

leving. Aan de andere kant is de professionalisatie van kinderbescherming, tot uitdrukking komend in het aanstellen van specialisten, sterk versneld door het saneringsbeleid van de overheid.

De BM heeft zich in de afgelopen jaren voorts hevig verzet tegen bezuinigingen op de kinderbescherming in het kader van 'Bestek '81'. Een kwalitatieve wurggreep door middel van een bezuiniging van negentig miljoen gulden over 1979, 1980 en 1981, op een begroting van nog geen vijfhonderd miljoen gulden per jaar! Deze bezuinigingen hebben een zeer kwalijke invloed op het kinderbeschermingswerk gehad. Daar komt nog bij dat het ministerie van Justitie nu, in 1981, nog een extra bezuiniging van 5 tot 10 procent over de gehele kinderbeschermingsbegroting overweegt. Dit dus naast de beperkingen in het kader van 'Bestek '81'. Bovendien werd reeds in december '80 een vakaturestop voor de gehele kinderbescherming ingevoerd. In de tehuizen zijn de praktische consequenties van dit beleid in het dagelijkse leven merkbaar. In veel tehuizen onvoldoende groepsleiding, een zware werkbelasting van de wel aanwezige groepsleiding en hoge ziektepercentages zijn hiervan het gevolg. In een aantal tehuizen werden de zakgelden van de bewoners verlaagd en in vele andere tehuizen niet verhoogd. Ook vakantie-uitstapjes en andere geld kostende vrijetijdsbestedingen zitten er niet meer in. Maar dit overheidsbeleid heeft ook negatieve invloed op de kwaliteit van de hulpverlening. Het ministerie van Justitie voert een economies afknijpbeleid naar de tehuisdirecties. De directies van tehuizen voeren hierdoor een slecht 'pedagogies' beleid. De groepsleiding moet dit slechte beleid uitvoeren, raakt gefrustreerd en komt in een bufferpositie te zitten tussen belangen van bewoners en orders van bovenaf. De bewoners tenslotte, zij komen georganiseerd (BM) of helaas vaker ongeorganiseerd (agressie, onhandelbaarheid) in verzet en worden vervolgens als zeer moeilijk opvoedbaar bestempeld. Dit wordt weer als aanleiding voor overplaatsing naar een meer gesloten inrichting gebruikt en dient soms als legalisatie voor het gebruik van (on)machtsmiddelen als de isoleercel. En zo plant het in de afgelopen periode gevoerde wanbeleid van staatssecretaris Haars zich voort tot op alle nivo's van de kinderbescherming.

Niet voor niets stelt de BM dat de moeilijkopvoedbaarheid van veel tehuisbewoners meestal uit niets anders bestaat dan uit

onverbeterlijkheid van de kinderbeschermers zelf.

Rijksinrichtingen

Een ander, lang slepend konflikt tussen de BM en de staatssekretaris van Justitie mevrouw Haars is het verkrijgen van toegang tot de negen rijksinrichtingen die onder rechtstreekse bestuurlijke verantwoordelijkheid van de staatssekretaris vallen. Er verblijven zo'n 350 jongeren. Het regime in deze inrichtingen wordt gekenmerkt door geslotenheid, strakke regels, tucht, isoleercellen, tralies, rammelende sleutelbossen en achter je op slot gaande deuren. En ondanks dat de direkties van deze inrichtingen nog steeds in de termen van 'hulpverlening' spreken, beleven de bewoners hun verblijf bijna altijd als 'straf'. Juist voor de bewoners van deze gesloten inrichtingen mag de BM niets doen. Het ministerie van Justitie heeft het de BM verboden en maakt het de BM onmogelijk in de rijksinrichtingen kollektieve belangenbehartiging en vakbondsachtige activiteiten te ontplooiën. Het ministerie en de negen direktieuren houden halsstarrig voet bij stuk, de BM komt er botweg niet in. Ondanks een motie die in de Tweede Kamer op 4 februari 1975 aannam. De tekst van deze motie luidde: *De Kamer, van oordeel dat het voor een goede voortgang van het in gang zijnde demo-*

BM-aktie voor het Lloyd-hotel in Amsterdam

cratiserings- en humaniseringsproces in de residentiële kinderbescherming van wezenlijk belang is dat organisaties die namens de cliënten van de kinderbescherming en hun ouders optreden, contact kunnen leggen met allen die in inrichtingen van de kinderbescherming verblijven; verzoekt de regering onverwijld alle inrichtingen in de kinderbescherming over dit standpunt van de regering in te lichten en gaat over tot de orde van de dag. De motie werd door de betrokken bewindslieden eenvoudigweg genegeerd. Het ministerie zei moeite te hebben met de 'maatschappijkritiese' opstelling van de BM! Om die reden wordt de BM onthouden waar zij eigenlijk recht op zou moeten hebben, één van de belangrijkste vakbondsrechten, namelijk 'het recht op toegang' tot de mensen waar het je als organisatie om gaat. Tevens wordt de bewoners van rijksinrichtingen op deze manier het recht om georganiseerd iets aan hun situatie te verbeteren, onthouden. Juist in de rijksinrichtingen waar die situatie zo gekenmerkt wordt door dwangopvoeding en rechteloosheid van de bewoners.

De BM heeft een uitgebreid dossier (Zwartboek rijksinrichtingen, 1ste druk sept. 1979, 2de druk sept. '80, Uitgeverij

De direktie van Eikenstein (Zeist) krijgt het Zwartboek aangeboden

Ordeman, Rotterdam) over de alledaagse praktijken in deze inrichtingen samengesteld. Dit had zeer veel publiciteit, parlementaire interesse en een nieuwe, iets aangescherpte motie tot gevolg. De BM deed het ministerie van Justitie een uitgebreid voorstel om tot een regeling te komen. Justitie kwam prompt met een tegenvoorstel. Momenteel wordt er nog over deze zaak onderhandeld. Het begint nu wel tot het ministerie van Justitie door te dringen dat de botte weigering om de BM toe te laten tot de rijksinrichtingen, op den duur onhoudbaar is. De BM zal dit trage bewustwordingsproces van het ministerie moeten blijven stimuleren en znodig met acties wat versnellen. Misschien biedt de nieuwe staatssekretaris uitkomst.

Eenzijdige democratisering, individualiseren

De BM pleit voor een 'totale democratisering' van de kindbescherming, waarbij verantwoordelijkheden evenredig verdeeld

Een kongres voor kindbeschermingsbonzen over 75 jaar kindwetten...

moeten worden over bewoners en werkers. Voor de BM betekent 'totale democratisering' dat de *verhoudingen* in de kindbescherming en in het bijzonder in de tehuizen gedemocratiseerd worden tot op alle nivo's: bewoners, werkers, staf en direkties. De grondslag van een dergelijke democratisering zal verankerd moeten liggen in de structuur van een tehuis en zich moeten uiten in het zoveel mogelijk in zijn waarde laten van bewoners als *subjekt* en zo *doelmatig* mogelijk hulpverleners aan bewoners als *objekt*. Democratiseren betekent volgens de BM meer dan alleen 'humanisering van behandelingsmethoden' ofwel het afvlijen van de scherpe kantjes, het verdoezelen van tegenstellingen door allerlei (schijn)inspraakprocedures. Ook van bovenaf opgelegde democratisering draagt het gevaar in zich afhankelijk te blijven van willekeur en goede bedoelingen van tehuisdirekties. Bij een van bovenaf opgelegde democratisering behouden de tehuisdirekties dan ook meestal de mogelijkheid haar weer net zo snel terug te draaien als zij werd ingevoerd.

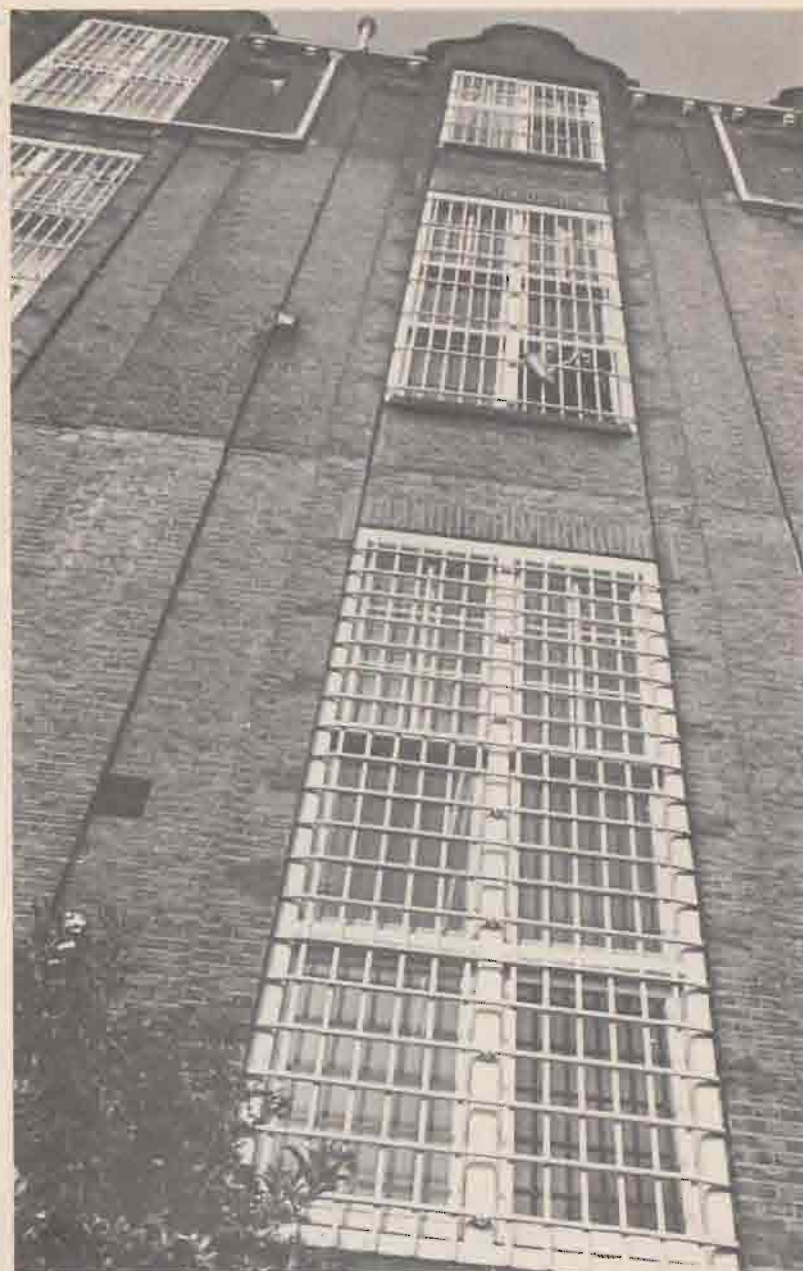
..... overgenomen door tehuisbewoners om hun ongenoegen te spuien

Eenzijdige of van bovenaf opgelegde democratisering verandert niets aan de structuur van de kinderbescherming, integendeel, ze vormt op de lange duur zelfs een gevaar voor de positie van bewoners en werkers. Soms zie je bij een dergelijke democratisering dat groepsleiding, onder druk van bovenaf, de bewoners milder en gelijkwaardiger moet gaan bejegenen. Maar ze krijgen niets voor hun oude machtspositie in de plaats en toch moeten ze de orde blijven handhaven. De positie van de groepsleiding wordt bij eenzijdige democratisering ogenschijnlijk ondergraven doordat bewoners meer rechten krijgen. Hun belangen lijken haaks op die van bewoners te staan. Daar komen conflicten uit voort! De groepsleiding gaat in dergelijke situaties vaak onbewust op zoek naar *subtielere repressievormen*. Specialisten, gedragswetenschappers, worden op zogenaamd onhandelbare bewoners losgelaten. De bewoners worden volledig vastgepind op hun positie als objekt, op dat 'ene aspekt', het feit dat ze moeilijk opvoedbaar of hulpbehoevend zijn. Bewoners worden vervolgens in hun hele 'zijn' als gevallen bekeken, in plaats van als gewone jongeren met gewone rechten. Als professioneel bedoelde hulpverlening slaat door tot 'een tirannie van het ene aspekt'. Verschijnselen als 'hospitalisatie' (afhankelijkheid van het inrichtingsleven) en 'stigmatisering' (bewoners gaan zich gedragen naar het beeld dat hulpverleners van hen schetsen) steken de kop op. Produktieve arbeid heet opeens arbeidsterapie. Gezamenlijk televisie kijken opeens groepsbehandeling. BM-activiteiten probeert men, zo mogelijk, tot het vormingsuurtje te degraderen. Dit onder het motto: "BM oké, maar het moet wel binnen het behandelingsplan passen."

Als in een dergelijke situatie groepen tehuisbewoners op grond van hun kollektieve onvrede verandering van het tehuisregime eisen, probeert men binnen dit georganiseerd verzet zogenaamde 'raddraaiers' te isoleren. Hun gedrag wordt 'geïndividualiseerd', als afwijkend bestempeld en via allerlei gedragswetenschappelijke theorieën tot het 'ene aspekt' herleid. De opkomst van de 'witte repressie' (onderdrukking door het verterapeutiseren van elke vorm van ongewenst gedrag door de 'deskundige in de witte jas') in de kinderbescherming is een feit!

Wetenschappelijk onderzoek

Deze ontwikkeling in de kinderbescherming vormt een voe-

Rijksinrichting het Lloyd-hotel in Amsterdam

dingsbodem voor mensen als professor Buikhuisen. Het is niet voor niets dat hij juist in de afgelopen periode met zijn plannen voor 'biosociaal' onderzoek onder jongeren in tehuizen op de proppen kwam. Evenmin is het niet voor niets dat de BM zich met alle mogelijke middelen tegen dergelijk onderzoek verzet!

De BM richt zich overigens tegen elk onderzoek dat op een vervreemde manier symptomen als oorzaken gaat bestempelen, dat onvoldoende waarborgen biedt aan proefpersonen, dat geen sluitende garanties kent ten aanzien van de toepassing van eventuele resultaten. Kortom onderzoek dat "lastige knaapjes" (zoals Buikhuisen tehuusbewoners noemt) tot object van zijn vakreligie en theorieën maakt, zonder rekening te houden met het feit dat deze 'lastige knaapjes' ook nog als subjekt, als gewone jongeren door het leven willen. Opvallend is het dat zowel Buikhuisen als zijn gelegenheidsverdedigers nooit op deze feitelijke kritiek zijn ingegaan.

De plannen van professor Buikhuisen vormen een rechtstreeks gevaar voor het welzijn van tehuusbewoners! Uit zijn plannen blijkt dat vooral de bewoners van de negen rijksinrichtingen gevaar lopen tot 'object' van zijn onderzoekingen te worden gemaakt. De BM is van mening dat als bewoners zich onvrijwillig in een gesloten, geïsoleerde situatie bevinden, er nooit sprake kan zijn van een 'vrije keuze' om aan zo'n onderzoek mee te werken. De BM zal onderzoek, zoals dat van Buikhuisen, dan ook altijd te vuur en te zwaard bestrijden!

Duidelijk alternatief

De BM heeft een duidelijk alternatief voor het huidige falende kindbeschermingsbeleid. Voor een aantal zaken gaf ik dat hiervoor al aan. Maar om bij het begin, van veel kindbeschermingskarrières van jongeren die met de kindbescherming in aanraking komen, te beginnen: het beleid van de 'plaatsende instantie' (voogdij-instellingen, kinderrechters en sociale diensten) moet drasties veranderen. Het zijn lang niet altijd kwalitatieve gronden waarop deze 'toeleveringsbedrijven' jongeren in een bepaald tehuis plaatsen. Het specifieke karakter van de problemen van de betreffende jongere is vaak niet bepalend voor de plaatsing. Zo plaatsen bepaalde instellingen bewust zoveel mogelijk van 'hun' jongeren in één en hetzelfde tehuis. Dit om zo weinig mogelijk tijd kwijt te zijn aan het bezoeken van hun 'pu-

pillen' (kinderbeschermingsjargon, betekent vreemd genoeg eigen wereld). Bovendien komt het voor dat jongeren bewust zo dicht mogelijk bij het kantoor van de instelling in een tehuis worden geplaatst. Soms speelt het een belangrijke rol of men de directeur aardig vindt. Helemaal schandelijk is het dat sommige tehuizen die de BM erkennen en rekening houden met de rechten van bewoners, gewoon geboycot worden door plaatsende instanties. Als plaatsende instanties weinig jongeren in een bepaald tehuis plaatsen, krijgt het tehuis te maken met onderbezetting en loopt het zo het gevaar te moeten sluiten als gevolg van gebrek aan inkomsten. Dit maakt dat plaatsende instellingen zo'n machtige positie innemen in de kindbescherming.

De BM vindt dat een plaatsing tot stand moet komen aan de hand van drie hoofdkriteria:

- De wensen van de jongere moeten er duidelijk in tot uitdrukking komen;
- In welk tehuis komen de rechten van de jongeren als subjekt het minst in de knel?
- In welk tehuis kan men de jongeren als object het *beste* en *snelste* helpen met zijn specifieke problemen?

Een grondvraag die hier als vanzelfsprekend aan vooraf moet gaan is: moet deze jongere eigenlijk wel naar een tehuis? Lig-

De BM present met een voorlichtingsstand op landelijke manifestaties

gen de problemen in de jongere zelf of komen ze voort uit de situatie waarin hij/zij zich bevonden heeft en kunnen we daar niet wat aan doen? Bovendien zou men zich moeten afvragen of de problemen waarmee de jongere zit wel in verhouding staan tot alle nadelen die er aan een tehuisplaatsing vast zitten. Allemaal vragen die volgens de BM nu nog te weinig aan de orde komen. De BM wil af van het oerwoud van ondoorzichtige plaatsingen.

Toch is de BM ook niet zonder meer voorstander van de nieuwe ontwikkeling om regionale 'plaatsings- en adviescommissies' voor de kindbescherming in het leven te roepen. De ge-centraliseerde plaatsingscommissies hebben in hun plaatsings-procedure ook weinig tot geen ruimte ingeruimd voor de wensen van de jongere en voor de bovenstaande kwaliteitsvragen. Er zijn nog heel veel onduidelijkheden rondom deze plannen.

De BM zal de komende periode extra aandacht besteden aan de plaatsende instanties en het plaatsingsbeleid. Over de externe kindbescherming tot slot nog de opmerking dat de 'case-load' (aantal pupillen per werker) nog steeds te hoog is (momenteel 30 tot 33 per werker). Het ministerie zal geld ter beschikking moeten stellen waardoor de 'case-load' van de externe kindbescherming *blijvend* naar beneden kan en daardoor op een, voor de kwaliteit van de hulpverlening, aanvaardbaar nivo komt.

Hulp en recht, doelmatigheid en het recht op 'perspektief'

Kinderbescherming is evenzeer maatschappijbescherming. De maatschappijbescherming kan in bepaalde opzichten prioriteit worden verleend boven het welzijn van de 'beschermden' jongeren. Naarmate we verder terug gaan in de geschiedenis van de kindbescherming gaat deze stelling sterker op. Het beschermen van de samenleving tegen kinderlijk wangedrag als historische kindbeschermingsfilosofie, wordt wel gekarakteriseerd als het 'rechtsmodel'. In een tweede kindbeschermingsfilosofie, het 'welzijnsmodel', staat de *persoon* van de hulpbehoevende jongere meer centraal. Daarmee is natuurlijk niet gezegd dat elk regelen in de wet en elk functioneren van het recht alleen maar negatieve kanten heeft. In de 'welzijnsaanpak' zien we immers ook bevoorrecht c.q. achterstelling en ongelijkheid. In de welzijnsaanpak is er sprake van grote afhankelijkheid binnen de hulpverleningsrelatie. Wat dat betreft mag er van de BM op dat gebied wel wat meer in het recht worden vastgelegd. Als

Vertegenwoordigers van BM-afdelingen in het Centraal Overleg bijeen

onderdeel van het welzijnsmodel dienen er rechtsgaranties in het recht verankerd te liggen.

Het welzijnsmodel legt de nadruk op behandeling door professionele krachten en impliceert grote, aan het eigen inzicht overgelaten, bevoegdheden van particuliere instellingen (Morris, 1976). Het fundamentele dilemma tussen enerzijds de 'rechts'-aanpak en anderzijds de 'welzijns'-aanpak is in wezen binnen het kindbeschermingssysteem nooit opgelost. Ook de groepsleiding wordt in haar handelen belemmerd door de tegenstelling tussen hulpverleners en orde handhaven.

Toch lijkt in de periode na de Tweede Wereldoorlog het 'welzijnsmodel' in toenemende mate dominerend te zijn geworden. De particuliere tehuizen van vandaag de dag pretenderen duidelijk aan hulpverlening te doen.

De BM stelt dat het binnen een bepaalde termijn doelmatig verlenen van hulp het enige criteria zou moeten zijn waaraan een tehuis zijn bestaansrecht ontleent. Met doelmatige hulp wordt in deze bedoeld dat de hulp gericht moet zijn op het beter functioneren van het individu buiten het tehuis (in een normale situatie) en wel in de eerste plaats ten bate van zichzelf.

We noemen dit het *'doelmatigheidskriterium'*. Elk tehuis dat niet aan dit criterium voldoet, of waarvoor geldt dat het net zoveel problemen veroorzaakt als het oplost, dient onmiddellijk gesloten te worden!

Een tweede, gelijk op het doelmatigheidskriteria volgend, toetsingskriterium is het *'humaniteitskriterium'*, of anders gezegd op wat voor manier wordt de doelmatigheid bereikt. De BM is van mening dat bij aanvang van een tehuisverblijf de jongere duidelijkheid zal moeten worden verschaft en er overeenstemming zal moeten zijn over een aantal punten:

— Wat wordt *door de jongere* als *aanleiding* voor de plaatsing gezien, met andere woorden, wat is het *probleem*, wat is de *hulpvraag* volgens de jongere zelf?

— Wat wordt *door het tehuis* als de *aanleiding* of *hulpvraag* gezien? En hieraan gekoppeld, *komt die omschrijving overeen* met die van de jongere?

— *Wat* denkt het tehuis aan die hulpvraag te gaan doen, waartoe zal het verblijf moeten leiden?

— *Hoe* denkt het tehuis dit doel te bereiken? Als er sprake is van behandeling waar bestaat die *behandeling* dan uit, wat houdt dit concreet in?

— *Hoeveel tijd* denkt het tehuis nodig te hebben om het doel te bereiken?

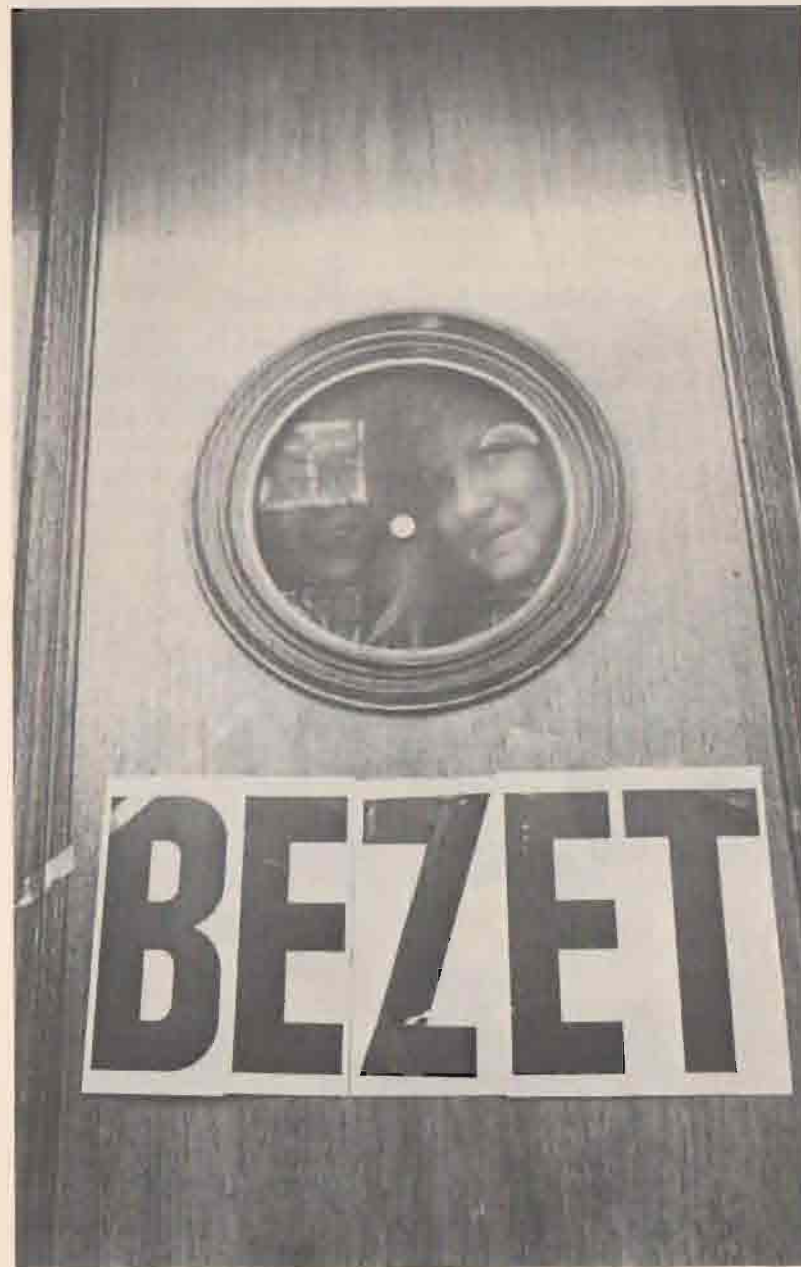
— Op welke manier wordt er *tussentijds gecontroleerd* of er voldoende vorderingen ten aanzien van het gestelde doel zijn gemaakt? Met andere woorden, wanneer wordt er gecontroleerd of het tehuisverblijf wel *doelmatig* is?

— Wat gaat er *na het tehuisverblijf* met de jongere gebeuren, waar gaat hij/zij dan naar toe?

Kort samengevat zou je dit het in- of uitzicht op perspectief, het 'perspektief-inzicht' (Hoefnagels, 1979) kunnen noemen. De BM eist voor iedere tehuisbewoner(ster) het recht op als individu te worden erkend, een erkenning die geworteld is in zijn persoonlijke historie en zijn uitdrukking vindt in persoonlijke verwachtingen en strevingen! Kortom het recht op 'perspektief-inzicht'.

De BM streeft naar invoering van een zogenaamd 'bewonersstatuut', een soort kontrakt tussen jongeren en tehuis. In dit 'bewonersstatuut' zullen zaken moeten worden vastgelegd zoals:

- gemaakte afspraken ten aanzien van het 'perspektief-inzicht';
- een nauwkeurig omschreven rechtspositieregeling;

Buro van het WIJN bezet

- een klachtrecht-procedure;
- zaken rondom de bewonersraad;
- en tot slot de eventuele regels van het tehuis en wat er van de bewoner verwacht wordt.

Uiteraard is het streven van de BM naar invoering van het 'bewonersstatuut' niet los te koppelen van alle andere door de BM bepleite structurele veranderingen van de kinderbescherming!

De werkers, professionalisatie en aktiemethoden

Bovenstaande brengt met zich mee dat ook de positie van de werkers, vooral de groepsleiding, aan drastiese herziening toe is. Om te beginnen schort er arbeidsrechtelijk nogal wat aan hun positie: een te groot aantal werkuren tegen een in verhouding slechte beloning. De BM vindt het verder belangrijk dat er mogelijkheden komen voor persoonlijke begeleiding van werkers, bijvoorbeeld in de vorm van 'supervisie'. Waar het gaat om de vraag

Overleg met Zeevalking mislukt.....

op wat voor manier er geprofessionaliseerd moet worden binnen de kinderbescherming, is de BM van mening dat er principieel gekozen moet worden voor het beter opleiden van de groepsleiding. Dit in plaats van het aanstellen van steeds meer specifieke deskundigen zoals psychiaters, psychologen, enzovoort. Kortom, de mensen die het directe werk verrichten beter toerusten op hun taak en minder specialisten!

Bovendien is de BM van mening dat er andere eisen aan de inhoud van de inrichtingswerk-opleidingen dienen te worden gesteld. Uitdrukkelijk stelt de BM geen tegenstander van professionalisatie te zijn, maar het bezwaar van de huidige beroepsopleidingen is dat ze teveel op 'het ene aspect', het problematische van tehuisbewoners, gericht zijn. Wat voor kwalijke gevolgen deze 'eenzijdige professionalisatie', dit vanuit specifieke vakdisciplines en theorieën bejegenen en behandelen van tehuisbewoners heeft, heb ik eerder in dit stuk omschreven. De professionalisatie die de BM voor ogen heeft is een professionalisatie die werkers ertoe dwingt hun eigen handelen doorlopend krities te analyseren en ze in staat stelt zich flexibel aan te passen aan gewijzigde inzichten of opvattingen, kortom een die ervoor zorgt dat werkers niet vastroesten in een bepaalde manier van werken en denken. Een professionalisme dat leidt tot doelmatige hulpverlening en het in hun waarde laten van tehuisbewoners als 'gewone jongeren'.

Nog één opmerking betreffende opleidingen. De BM is tegenstander van 'interne opleidingen' (door het tehuis verzorgde opleiding), zeker als die voor een werker in de plaats komt voor een externe opleiding. Interne opleidingen dragen teveel het gevaar in zich dat ze werkers vooral aanpassen tot voor dat specifieke tehuis bruikbare arbeidskrachten; bovendien worden hiërarchiese gezagsverhoudingen er vaak door versterkt.

Justitie streeft er in het kader van de bezuinigingen naar dat er niet meer dan één werker per groep een HBO (hogere beroepsopleiding)-diploma heeft. Dit om de salariskosten te drukken. Een vreemde zaak wanneer we bedenken dat een kleuterleidster in Nederland niet voor de klas mag staan voordat ze de HBO voltooid heeft. Daarbij gaat het om luttele uren per dag en in de regel om kinderen zonder ernstige problemen. Daarentegen mag je in de kinderbescherming dag en nacht op een groep soms ernstig vastgelopen jongeren staan, mits je als werker belooft in de toekomst aan een MBO (middelbare beroepsoplei-

Zes politiemannen houden voor het ministerie van Justitie een BM-demonstrant in bedwang (Deventer Dagblad, 13-3-'81).

Actie tegen bezuiniging op kinder- bescherming

(Van onze parlementaire
redactie)

DEN HAAG. - Een groep leden van de Belangenvereniging Minderjarigen (BM), die zich inzet voor bewoners van kinderbeschermingshuizen, heeft vanmorgen de ingang van het ministerie van Justitie in Den Haag versperd. Een andere groep van de BM blokkeerde tegelijkertijd alle telefoonlijnen van het ministerie.

De Haagse politie heeft later bij de verdrijving van de betogers vijf demonstranten aangehouden. De politie greep in toen er enkele verfbommetjes tegen de gevel van het ministerie werden gegooid.

In een verklaring die de acciëntvoerders bij de ingang voorlezen, werd gesteld dat „Justitie de tehuisbewoners laat barsten”.

„De bezuinigingswoede van de regering neemt in de kinderbescherming onverantwoorde vormen aan. Zaken die niet meer verhoogd, vakantiegeld is er nauwelijks meer, de verwarming kan amper betaald worden en er is in veel gevallen te weinig personeel”, aldus de verklaring.

ding) te zullen beginnen.

Momenteel is slechts 30 procent van de kinderbeschermingswerkers passief georganiseerd binnen een vakbond. De vakbonden, met name de ABVA, doen er opvallend weinig aan hier verbetering in te brengen. Het behoud van arbeidsplaatsen binnen de kinderbescherming lijkt hun enige zorg.

Bij veel werkers spreken de ideeën van de BM wel aan, zeker zolang die geen bedreiging vormen voor hun eigen functioneren. Wel krijgt de BM keer op keer te horen: *Jullie achterliggende streven vinden wij prima, maar de manier waarop, daar hebben we moeite mee. Wij willen ook wel anders. Jullie moeten de klachten van bewoners meer beoordelen en genuanceerde actie voeren.* Daarbij vergeten die werkers vaak dat de BM zich helemaal niet ten doel stelt de positie en de klachten van tehuisbewoners te 'beoordelen', maar nadrukkelijk verkiest ze te 'verdedigen'. De BM heeft een 'advokaat-functie' voor de bewoners van tehuizen. De groepsleiding zou voordat ze geprikkeld reageert op de acties van de BM eens wat meer moeten beseffen dat ze zelf ook in de hoek zitten waar de klappen vallen! Voor de door de BM gehanteerde aktiemethoden geldt dat ze

Op bezoek bij staatssecretaris Haars in Breukelen

gedeeltelijk voortkomen uit het specifieke karakter van de BM. BM-leden (tehuisbewoners en ex-bewoners) zijn over het algemeen geen praters, geen onderhandelaars. Tehuisjongeren zijn onevenredig sterk afkomstig uit de zwakkere sociaal-ekonomiese milieus.

De hardheid van een aktie wordt bepaald door de ernst van de te bereiken zaak. Voor het overige geldt binnen de BM de stelregel, 'dat je bij een aktie moet kunnen blijven staan', letterlijk en figuurlijk. In je aktiemethoden moet je kunnen staan voor je zaak! De BM heeft regelmatig aktie gevoerd waarbij harde woorden vielen en die door veel kinderbeschermers als erg storend en bedreigend worden ervaren. Toch is de BM nooit bij een door haar veroorzaakte situatie vandaan gelopen en eveneens hield de BM in haar akties altijd rekening met de kwetsbare positie (in de zin van rechteloze positie) van tehuisbewoners. In je aktiemethoden moet je kunnen blijven staan voor je zaak! Dat stelt de BM zeker niet vanuit een pacifisties of moralisties standpunt. Voor de BM is dit een politieke keuze, omdat een aktie pas een politieke aktie is als je er bij kunt blijven staan, gerechtvaardigd door het gelijk van de zaak waar je voor knokt. Tevens loop je met een dergelijke opstelling als groepering minder het risico geïsoleerd, gekriminaliseerd en voor destruktie gek uitgemaakt te worden.

Eindkonklusie

Bij al deze uit de praktijk voortgekomen ideeën, over demokratisering en verbetering van de hulpverlening, over verbetering van de positie van bewoners en werkers in de kinderbescherming, ontkom ik niet aan één zeer fundamentele eindkonklusie. Een absolute voorwaarde voor strukturele veranderingen in de kinderbescherming is een ander politiek beleid ten aanzien van de kinderbescherming in het bijzonder en jongeren in het algemeen door de overheid! De wetgeving betreffende minderjarigen en kinderbescherming is, voor zover aanwezig, gammel en weinig op de belangen van jongeren afgestemd.

De financiering van de kinderbescherming is eveneens aan drastiese herziening toe. Zowel waar het gaat om *de manier waarop* er gesubsidiëerd wordt als *om de hoogte* van de bedragen. De bezuinigingen zoals die al jaren op de kinderbescherming worden toegepast zijn in elk opzicht onaanvaardbaar en onverantwoordelijk. Het is geen politiek opgeblazen kreet als

BM in actie bij de Heldring-stichting in Zetten

de BM stelt dat het financiële uitzuigbeleid, met kinderbescherming als sluitpostje van de Justitie-begrotingen en jongeren als een soort uitgeknepen spons der laagkonjunktuur, dient te worden afgestraft en vervangen door een beleid gericht op het welzijn van jongeren.

De BM is zeer pessimistisch over de situatie in de kinderbescherming. Maar de BM vestigt haar hoop op de toenemende strijdbaarheid van de tehuisbewoners. En ook werkers zouden een belangrijke rol in het noodzakelijke veranderingsproces kunnen spelen door zich beter te organiseren.

Ex-staatssecretaris van Justitie, mevrouw Haars, behoorde tot de categorie politici die hun gezag aan een (machts)positie ontleenen en niet aan enige kennis van zaken! Een staatssecretaris kan wel regeren, maar dat betekent nog niet dat ze ook de macht in handen heeft. Ongeorganiseerd verzet van individuele tehuisbewoners is misschien gemakkelijk te kop in te drukken. Inherent aan de 'op het ene aspekt-gerichtheid', zijn de repressiesystemen van tehuizen echter niet in staat om 'georganiseerd in verzet komen van groepen tehuisbewoners' te beheersen! Aangezien tehuisbewoners voor de BM méér blijven dan de som van een aantal bejegeningen en visies vanuit één of meer vakdisciplines, zal zij onverkort doorgaan met het organiseren van tehuisbewoners op hun gemeenschappelijke belangen. Laat dit een waarschuwing zijn voor alle komende staatssecretarissen!

Leersum, juni 1981.

ANDERE BOEKEN VAN UITGEVERIJ ORDEMAN:

ZWARTBOEK RIJKSINRICHTINGEN

Ruim 9000 jongeren in Nederland hebben het *slecht* getroffen: zij wonen in, door het ministerie van Justitie gesubsidiëerde, kindertehuizen. Zo'n 350 jongeren hebben het *bijzonder slecht* getroffen: zij wonen in een van de negen rijksinrichtingen. Het regime daar wordt gekenmerkt door geslotenheid, strakke regels, tucht, isoleercellen, tralies, rammelende sleutelbossen en gesloten deuren. Met de rechten van deze bewoners is het in alle opzichten slecht gesteld.

Een opzienbarend dossier van de BM, met veel foto's, over de Nederlandse rijksinrichtingen. Ingeleid door Prof. Dr. G.P. Hoefnagels.

Dossier-reeks nr. 3; 64 pag., geïll.; ISBN 90 6330 071 9

Prijs f 7,50.

JE VOELT JE ALS EEN BEEST

Je kan je gevoelens gewoon niet kwijt, omdat je gewoon weet: 'Als ik me rustig houd, dan mag ik er weer uit, maar je voelt je als een beest...' Aan het woord Gerrie, een bewoonster van een kinderbeschermingstehuis, over haar verblijf in een isoleercel.

Zo begint het dossier dat gaat over de hedendaagse praktijk van het opsluiten van kinderen in de cel.

De laatste jaren is er regelmatig publiciteit geweest rondom isolatie van minderjarigen. Dit dossier is de eerste publicatie die een totaaloverzicht geeft van isolatie/separatie van minderjarigen binnen de kinderbescherming. Veel cijfers en informatie over de redenen van isolatie, hoe minderjarigen isolatie beleven, over de wettelijke regelingen en theoretische achtergronden van isolatie.

Dossier-reeks nr. 5; 88 pag. geïll.; ISBN 90 6330 064 6

Prijs f 9,50.